

אפריל 2014

מבקשי מקלט בישראל וגישתם לשירותי רווחה

על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, נכון לחודש דצמבר 2013 חיים בישראל כ-52,961 מבקשי מקלט מאפריקה, אשר למעלה מ-90% מהם הגיעו מסודאן או מאריתריאה.¹ ישראל מעניקה להם "הגנה קבוצתית", אך עד לאחרונה נמנעה מהם הגישה להליך קביעת מעמד פליט. מדיניות זו הותירה אותם חסרי מעמד וחסרי זכויות בסיסיות. **מדיניות משרד הרווחה מדירה את מבקשי המקלט מרוב מערכות הטיפול, התמיכה והשיקום הקיימות. מדיניות זו עומדת בניגוד לייעודו של משרד הרווחה, למחויבויות הבינלאומיות של ישראל ובניגוד לערכי המוסר הבסיסיים. זאת ועוד, מדיניות זו המתירה טיפול רק במקרי קיצון הינה מדיניות בעלת מחיר כלכלי וחברתי גבוה למערכות הציבוריות ואין היא מדיניות ברת-קיימא.**

מאז 2007 פועלת עמותת א.ס.א. למתן סיוע פסיכו-סוציאלי למבקשי מקלט ופליטים בישראל ולקידום זכויותיהם בזירה הציבורית. חלק ארי מפעילות א.ס.א. מוקדש לסיוע ישיר לנשים, גברים וילדים הנמצאים במצבים נפשיים, פיזיים וסוציאליים מורכבים. לאורך השנים צוות העמותה, נמצא בקשר עם אלפים מקהילות הפליטים השונות ברחבי ישראל והארגון מהווה כתובת מרכזית לתמיכה במבקשי מקלט.

מבקשי המקלט מתמודדים עם מצוקות שונות הנובעות מטראומות עבר במדינות המוצא ומהדרך לישראל, מהעדר זכויות, מתלישות חברתית, מהיעדר חוסן קהילתי, ממצב סוציו-אקונומי קשה, ולעיתים גם מבעיות רפואיות שונות. גם דוח מבקר המדינה ממאי 2013 עמד על מאפייניה הייחודיים והפגיעים של אוכלוסיה זו.² מדיניות משרד הרווחה המאפשרת גישה לשירותי רווחה רק במקרי סכנה פוגעת בחלשים ביותר מקרב מבקשי המקלט: ילדים, נשים, קורבנות מחנות העינויים בסיני, חולים, בעלי מוגבלויות ואנשים המתמודדים עם מחלה פסיכיאטרית, ומותירה אותם חשופים לסכנת הידרדרות מצבם עד לכדי מצבי חירום בהם נדרשת התערבות דחופה. **בא.ס.א. אנו עדים יום-יום להשלכות הפוגעניות של מדיניות משרד הרווחה כלפי מבקשי מקלט ומתריעים על מצבם הקשה והמדורדר כל עוד אין מענה מצד הרשויות. מתן גישה לשירותי רווחה ציבוריים הינו חיוני לשמירת זכויותיהם הבסיסיות של מבקשי המקלט ולשם שיקומם באופן שייטיב עמם ועם הסובבים אותם בחברה הישראלית.**

קטינים

חוות הדעת של מבקר המדינה ממאי 2013 מצביעה על הליקויים החמורים בטיפול בקטינים מבקשי מקלט חסרי מעמד³. אנו קוראים לשר הרווחה לאמץ את המלצות מבקר המדינה בנוגע לטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל ולמלא את חובותינו הבסיסיות כלפיהם.

חולים כרוניים ואנשים עם מוגבלות

היעדר ביטוח בריאות, טיפול רפואי זמין ושוטף וכן גישה לשירותי רווחה, פוגע במיוחד באלו המתמודדים עם מוגבלות

¹ רשות האוכלוסין וההגירה, נתוני זרים בישראל סיכום שנת 2013 (ינואר 2014), זמין ב-
<http://www.piba.gov.il/PublicationAndTender/ForeignWorkersStat/Documents/563343n80.pdf>. יש לציין כי במספר החודשים אשר חלפו ידוע כי יצאו מישראל מאות ואלפי מבקשי מקלט וכן כי מספר הכניסות לישראל נותר נמוך מאד. ראו גם: אילן ליאור, "עלייה חדה בייצאה מרצון" של מבקשי מקלט; סער: בפברואר יעזבו כ-1,500, "הארץ", 18.02.14, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2247779>.

² "אוכלוסיית חסרי המעמד בישראל, שרובה מגיעה ממדינות לא מפותחות, חווה משברים גם על רקע תרבותי ואינה נהנית מחוסן קהילתי. עקב כל אלה עלולה אוכלוסייה זו להזדקק לשירותי רווחה בהיקף נרחב יותר מזה המקובל בקרב כלל האוכלוסייה בישראל". מתוך: **הטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל**, חוות דעת לפי סעיף 21 (א) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח 1958 (נוסח משולב), מאי 2013, עמוד 1645.

³ **הטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל**, חוות דעת לפי סעיף 21 (א) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח 1958 (נוסח משולב), מאי 2013.

ועם חולי קשה פיזי או נפשי. בהעדר זכויות בסיסיות וגישה לשירותי בריאות ורווחה ובהעדר מסגרות תמיכה קהילתיות ומשפחתיות בעת שחרור מבית החולים מוצאים עצמם לעיתים קרובות חולים ונכים ללא קורת גג, ללא תמיכה כלכלית וללא סיוע מינימאלי מהרשויות. בהעדר פתרונות מערכתיים, אנשי המקצוע בבתי החולים, רופאים, אחיות ועובדים סוציאליים פונים לא.ס.א. מתוך תקווה שהעמותה תוכל להציע פתרונות להמשך טיפול, שיקום ותמיכה כלכלית וסוציאלית. **על שירותי משרד הרווחה הרלוונטיים: סל שיקום, מסגרות דיור ותעסוקה וכן קצבאות להיות נגישים גם לאוכלוסייה נזקקת זו.**

נשים

נשים מבקשות מקלט סובלות מרמת פגיעות גבוהה במיוחד. הן ברחו ממדינות מוצאן על רקע מלחמה או רדיפה, רבות מהן עברו ושרדו את מחנות העינויים בסיני שם חוו אונס והתעללות ברוטלית והיום בישראל הן חיות משוללות זכויות וללא מעמד כמיעוט נשי בתוך קהילות המאופיינות ברוב גברי. רבות מהפונות לא.ס.א. הן נשים המצויות במצבי עוני קיצוני, אמהות חד-הוריות הסובלות מבעיות סוציאליות, נשים הסובלות מאלימות מצד בני הזוג ונשים הנמצאות בזנות כאסטרטגיה הישרדות. המענה היחיד הניתן היום לנשים, וגם הוא בצורה מוגבלת וחסרה, הינו הגנה מיידית במקלטים לנשים מוכות לתקופה קצרה.

נשים רבות החוות אלימות יומיומית מצד בן הזוג אך אינן מוגדרות כמי שמצויות במצב של סכנה מיידית לשלומן, אינן זוכות למעקב וליווי שוטף של לשכות הרווחה נותרות חשופות לפגיעה מתמשכת, וללא אפשרות להיחלץ ממצבן הקשה. נשים הסובלות מאלימות זקוקות כמו נשים בעלות מעמד אזרחי במצבן לתוכניות התערבות, תמיכה ומניעת אלימות בתוך המשפחה.

קורבנות מחנות העינויים בסיני

קורבנות עינויים:

ארגוני זכויות אדם בישראל מעריכים כי 5,000 עד 7,000 מקורבנות מחנות העינויים בסיני חיים כיום בישראל.⁴ קורבנות עינויים אלו אינם זכאים לשירותי בריאות ורווחה וחשופים להידרדרות מסוכנת במצבם הפיזי והנפשי הקשה ממילא. קורבנות אלו מצויים לעיתים קרובות במצבים סוציאליים מורכבים, סובלים מטראומות קשות וזקוקים למנגנוני תמיכה פיזיים ונפשיים שיסייעו להם לשקם את חייהם. **על משרד הרווחה להידרש בדחיפות לעניינם של קורבנות אלו על מנת למנוע את המשך הידרדרותם ולמנוע מצבים של סכנה ממשית לשלומם הפיזי והנפשי.**

קורבנות סחר ועבדות:

מעטים מבין קורבנות העינויים הוכרו על ידי משטרת ישראל כקורבנות סחר בבני אדם. קורבנות מוכרים אלו זוכים על פי הנהל לשנת שיקום במקלטים ולגישה לשירותי בריאות ורווחה למשך שנה זו בלבד. מאחר ומבקשי מקלט מוגנים מפני גירוש לארצם, לאחר תום שנת השיקום המוענקת להם על ידי המדינה, הם נותרים בישראל אך נשללת הם אשרת העבודה אשר קיבלו, כמו גם הגישה לשירותי הבריאות ממנה נהנו בתקופת השיקום. **יש לאפשר לקורבנות המוכרים להמשיך להחזיק באשרת עבודה וכן להמשיך את זכאותם לשירותי בריאות, גם לאחר תום שנת השיקום.**

⁴ כך על פי הערכות שנעשו על ידי ארגון רופאים לזכויות אדם בשיתוף מוקד סיוע לפליטים ולמהגרים. ראו: רופאים לזכויות אדם, "לא עוד חסרי מעמד - לא עוד חסרי זכויות: נייר עמדה לקראת דיון בוועדה לעובדים זרים בהשתתפות שרת הבריאות יעל גרמן, 12.06.12, Van Reisen, Estefanos and Riken, "The Human Trafficking Cycle: Sinai and Beyond [Draft]," Wolf Legal Publishers, 2013, p.62-64, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=52&ItemID=1774>. כמו כן ראו http://www.eepa.be/wcm/dmdocuments/Small_HumanTrafficking-Sinai2-web-3.pdf.